

Agriton 25 jaar actief met toevoegmiddelen voor mest en bodem

'Mest moet rijpen, niet rotten'

Agriton begon 25 jaar geleden met toevoegmiddelen voor de mest. Door mest te fermenteren, komen mineralen beter beschikbaar en is er minder kunstmest nodig, zo stellen de directeuren Albert de Puijsselaar en Jan Feersma Hoekstra. Ze merken dat hun verhaal aanslaat. Wel vinden ze het jammer dat de economische benadering op korte termijn nog steeds de overhand heeft.

Albert de Puijsselaar (rechts) en compagnon Jan Feersma Hoekstra vinden fermenteren beter dan composteren.

Tekst: Jorg Tönjes en Sjouke Jacobsen Beeld: Susan Rexwinkel

Agriton is in 1991 opgericht door Frits van den Ham. Zijn sympathie lag bij de biologisch dynamische landbouw. Het forse kunstmestgebruik stond hem tegen en daarom zocht hij verder naar minerale aanvulling van de bodem met kleimineralen en oergesteente-meel.

Van den Ham richtte zich op volkstuinders. In 1995 ontmoette hij op de Agrarische Schouw in Joure Albert de Puijsselaar, één van de huidige directeuren van Agriton. Hij had een goed gevoel over de ideeën van Van den Ham en bracht ze naar de melkveehouderij. Later, in 2000, kwam Jan Feersma Hoekstra er nog bij. Hij voegde kennis van de plantaardige productie toe. Van den Ham is inmiddels niet meer actief voor het bedrijf. Veldpost hield een interview met de beide huidige directeuren.

Wat trok jullie in de ideeën van Van den Ham aan?

De Puijsselaar: „Frits zette ons met zijn visie op de landbouw aan het denken. Hij vond dat de

landbouw veel te veel op productie inzette en er geen oog was voor kwaliteit en productie op lange termijn. Hij zei onder andere dat de mest moet rijpen, niet rotten zoals in het gangbare systeem met drijfmest gebeurt. Hij vond dat de boer zich met de ammoniakemissie niet moet laten neerzetten als milieucrimineel.”

Agriton is bekend geworden met effectieve micro-organismen. Hoe werkt het?

Feersma Hoekstra: „Het product werkt door organisch materiaal te fermenteren. In de voeding voor mens en dier kennen we fermentatie al langer (zuurkool, yoghurt, karnemelk, sojasaus, red.). Wij begonnen ermee in de kuil, want daar was het proces bekend en het werkte daarin. Daarnaast pasten we het ook toe in drijfmest. Door effectieve micro-organismen (EM) toe te voegen aan mest, komt de organische stof beter beschikbaar voor de plant en is de werking van de mest beter. Ik doe dit inmiddels ook met Bokashi, waarbij EM wordt toegevoegd aan allerlei organisch materiaal zoals stro of bermmaaisel.”

Wat is het voordeel van fermenteren?

Feersma Hoekstra: „Bij fermentatie komen zuren vrij. Door fermentatie valt bijvoorbeeld stro gemakkelijker uiteen. Mineralen worden beter opneembaar voor de plant. In de kuil gebeurt eigenlijk hetzelfde. Die kan in zes tot acht weken voorverteren. Zodoende wordt de doorstromingsnelheid in de pens van de koe groter en is de drogestofopname hoger.” Feersma Hoekstra: „Fermentatie is net even iets anders dan composteren. Het grootste verschil is

voegen kan zeker en soms moet je dat veel vaker doen om het effect te bereiken. Kunstmest wordt vaak toegepast om het gat op te vangen dat ontstaat aan het begin van het groeiseizoen, als mineralen nog niet beschikbaar zijn. Als je dat vrijkomen naar voren kunt schuiven met mest dat voorverteerd is, heb je dus minder kunstmest nodig.”

Moet de landbouw dan maar stoppen met kunstmest strooien?

De Puijsselaar: „Als de boer er rendement uit haalt, zijn wij de laatsten die het verbieden. Maar voor de kwaliteit van het product zou de natuur het zelf nooit zo doen. Daarom denken wij na over de vorm waarin en het tijdstip waarop we de bodem voeden. Het is kwalijk dat de economische benadering voor de korte termijn zo zwaar drukt op ons systeem, in plaats van de bodem, het dier en de productkwaliteit op lange termijn.”

Hoe komt de investering in bodemkwaliteit dan terug bij de boer?

De Puijsselaar: „In grond die uit zichzelf meer mineralen kan le-

veren. We willen melkveehouders en akkerbouwers overtuigen dat ze juist dezelfde opbrengst met minder kunnen bereiken. Wij leveren de smeermiddelen voor de bodemkringloop. Grond is een kapitaalactor die je lang moet blijven gebruiken. Dat wordt niet op waarde geschat. Met het eenzijdig toedienen van N, P en K krijg je wel opbrengst, maar geen kwaliteit in het product. Het aandeel vitamines en sporenelementen neemt af. Daarom vinden wij dat er naast N, P en K een energieparameter moet komen voor de bodem, net zoals in de veevoeding wordt gerekend met VEM en DVE.”

Hoe meet je de meerwaarde van beter behandelde grond?

De Puijsselaar: „Die vraag is moeilijk te beantwoorden. De wetenschap beschikt vaak niet over de juiste meetmiddelen. Zolang de wetenschap niet inzichtelijk kan maken wat de kwaliteit van organisch materiaal is, hebben we nog een weg te gaan. Toch doen wij veel met wetenschappelijk onderzoek. Het Louis Bolk Instituut toonde bijvoorbeeld meer soorten wormen aan op grond waar Bokashi gebruikt was. Als dat een parameter wordt voor biodiversiteit, kan het beloofd worden.”

En gericht op de kwaliteit en inhoudsstoffen in voeding: wat mag dat kosten?

Feersma Hoekstra: „Dat is lastig in te schatten. Wij verwachten bijvoorbeeld van steenmeel of kleimineralen geen directe meeropbrengst. Wél meer sporenelementen in het gewas, zeker na langere toediening. In de betaling voor de producten komt dat niet terug, maar verzekeraars hebben behoefte aan gezonde mensen. Wij als Agriton zijn te klein om dat soort grote veranderingen in te voeren, maar ziektekostenverzekeraars kunnen daar meer op aansturen.”

Is er in jullie visie nog wel ruimte voor gangbaar boeren?

Feersma Hoekstra: „Voor ons is er maar één soort landbouw: gezond en goed, of dat nu biologisch of gangbaar heet, dat maakt niet uit. We zien wel dat gangbaar meer helt naar biologisch en dat is wat ons betreft positief. Wij merken dan ook dat ons verhaal bij zowel gangbare als biologische boeren aanslaat.”

Zoekt Agriton steun bij de overheid met argumenten als 'minder emissie' of 'gezond'?

De Puijsselaar: „De overheid belooft ons niet voor deze inspanningen. Die is vaak de meest onbetrouwbare partner of ze verwijst door naar de wetenschap met de vraag het aan te tonen. Aan de andere kant hebben we ook veel aanmoediging van de overheid gekregen. Je zou hopen dat ze onze visie meer wilden omarmen, zeker buiten het rationele, want veel is niet meetbaar in de huidige wetenschappelijke structuren.”

'Er wordt te eenzijdig bemest op N, P en K'

dat bij fermenteren de voedingswaarde behouden blijft en bij composteren niet. Bij fermentatie komt namelijk geen extra warmte vrij.

Moeten we microbiologie zelf toevoegen aan de bodem?

De Puijsselaar: „Die vraag kun je stellen. Maar we zaaien ook zaad van graan, dus microbiologie toe-